

Vad vet dina patienter om sjukdomar i slemhinnorna?

Sjukdomar i slemhinnorna i munnen är något som ofta bekymrar patienterna. Vissa av dem ger myck-et lindriga symtom, men de kan också ställa till besvär i det dagliga livet. I sådana fall vill patienterna gärna ha all information man kan ge om sjukdomen och om hur man kan lindra symtomen. Förändringar i slemhinnorna kan också småningom övergå i cancer, så det är av mycket stor betydelse för prognosen att man söker vård i tid.

Hammaslääkäriliiton Kustannus, Tandläkarförbundets förlag, erbjuder sju olika finskspråkiga broschyrer om slemhinnensjukdomar i munnen: aftat (aftor), karttakieli (lingua geographica), suun kuivuus (torr mun), suussa esiintyvät sukupuolitaudit (könssjukdomar som förekommer i munnen), lichen planus, suun sienii-infektio (svampinfektioner i munnen) och suusyöpä (muncancer). Broschyerna har sammanställts av odontologie kandidaterna Paula Kor-kala från universitetet i Uleåborg och Anna Hiiri från Helsingfors universitet. Det är fråga om ett fördjupande arbetsprov under handledning av professor Tuula Salo, och i samarbete med Tandläkarförbundet. Broschyerna är finskspråkiga, men en svensk översättning kommer att finnas på Förbundets webbplats, så man kommer att kunna skriva ut texten själv.

Alla tandläkare som arbetar med vuxna träffar på sin egen mottagning patienter som lider av de sjukdomar som broschyrerna handlar om, i samband med normala rutinundersökningar. När det gäller förändringar i slemhinnorna är det viktigt att man gör en noggrann undersökning och journalför och dokumenterar fynden ordentligt. Numera gör man allt oftare dokumenteringen med digitalkamera. Den normala kliniska undersökningen måste om det behövs kompletteras med laboratorieprov eller biopsi. En fungerande kontakt med en instans som ger vård på specialistnivå behövs för att man skall kunna garantera att läget hålls under kontroll.

Muncancer framskrider snabbt, och ger tidigt upphov till metastaser i lokala lymfkärl i halsregionen och senare i lungor, lever och benstomme. Därför är det speciellt viktigt med en tidig diagnos och behandling. Den första rekommendationen gällande god medicinsk praxis, en av de s.k. gängse vård — rekommendationerna, gällde muncancer och publicerades 2002 (se t.ex. www.terveysportti.fi).

Tandläkarna kan berätta om mycket som berör mun-

hälsan för patienterna – och man måste kunna berätta på ett lättförståeligt sätt om både lingua geographica, lichen planus, aftor och om könssjukdomar som manifesteras i munnen. Det är ändå svårt att ta emot och minnas all den information som man får när man ligger i tandläkarstolen. Om man får ta med sig en broschyr går budskapet säkrare fram. De nya broschyrerna har planerats så att man antingen kan ge dem till patienterna i samband med behandlingen, eller att patienterna själva kan ta dem i väntrummet.

Professor Tuula Salo, som står bakom den nya serien broschyrer, betonar att de har en stor betydelse när det gäller att upptäcka och behandla slemhinnensjukdomar i ett tidigt skede. En brittisk forskargrupp (Humphris m.fl. 2001—2004) har undersökt effekten av broschyrer avsedda för patientinformation. I sex publicerade randomiserade undersökningar konstaterade man att broschyrerna i betydande grad ökar patienternas kunskap om riskfaktorer för muncancer, minskar missuppfattningar och ångest, och ökar benägenheten att söka sig till screeningundersökningar i jämförelse med patienter som inte hade fått skriftlig information. Om man hade läst broschyren flera gånger var kunskaperna om muncancer avsevärt bättre än i kontrollgruppen. Bland dem som hade tillägnat sig informationen bara en gång minskade kunskapen i betydande utsträckning under den två månader långa uppföljningen. Enligt undersökningarna har broschyrerna åtminstone då det gäller muncancer en klar effekt på de undersökta personernas kunskaper om sjukdomen och de faktorer som ökar risken att insjukna.

MATTI PÖYRY